

quo plura pugnant motiva, sequitur etiam nos magis adhuc obligari ad gratitudinem, quam ad beneficentiam. *Cicer. Off. I. 15.*

CCCL. Contra ingratitude est odium benefactoris. Alia *simplex*, si data occasione non rependitur gratia, alia *prægnans*, & cum læsione conjuncta, si beneficia malefactoris pensantur. *Seneca de Benef. IV. c. 1. § 27.*

CCCLI. Leges hucusque recensitæ sunt imperfectæ, quatenus 1.) actiones affirmativas præscribunt erga alios, ad quas salva naturali libertate nemo cogi potest; dein 2.) hæc officia fontem in amore habent, qui in actione animi interna consistit, atque adeo non possunt extorqueri.

C A P U T X I.

De officiis erga alios absolutis perfectis.

CCCLII. Pertinent officia absoluta erga alios perfecta, ut alibi diximus, ad justitiam stricte talem; eaque omnia in hac propositione fundamentali continentur, *neminem lædas, aut quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; quæ quidem servari & fines Dei & propria nostra felicitas salusque exigunt.

CCCLIII. Exinde conclusio generalis promanat, ut homines reliquos, quibuscum idem ortus & interitus, communis Dominus & finis, eademque est natura, tamquam naturaliter æquales spectemus; adeoque a *superbia*

externa, seu vitio, quo quis temere sese super alios effert, abstineamus, nihil denique, quo naturalis aliorum libertas violetur, nobis arrogemus. *Plaut. Trin. XI. Sc. 4. v. 46.*

CCCLIV. Sed &, quoniam nemo lædendus est, cujusque vero sunt bona animæ corporis, & status externi, quilibet ad se, quentes speciales propositiones observandas perfecte constringitur. α) Caveas ab homicidio tam doloso, quam culposo. β) Alium non inducas in errorem præcipue in cognitione boni & mali. γ) Non corrumpas voluntatem alterius & mores, nec dictis, nec factis, quæ ei scandalo esse possint. δ) Alterius sanitatem ne perdas v. c. membra ejus mutilando, vulnerando.

CCCLV. Porro ε) alterius famæ & existimationi non detrahas; hinc evita ea omnia, quæ in alterius injuriam verbalem, aut realem, contemptum, contumeliam, vituperium tendere possent, & potissimum a *criminationibus vagis*, & indeterminatis, vel spargendis, vel credendis, maxime abhorreas. ζ) Res suas nemini auferas. η) Neque cetera alterius jura violes. *v. Cic. Off. III. 5.*

CCCLVI. Qui impedit alterius perfectionem, etiam lædit. Is enim alterius libertatem naturalem restringit, & facit, ne jus suum possit exercere, turbatque adeo in τω *suo*. Nemo ergo debet obesse, quo minus alter jure suo utatur, aut aliquam acquirat perfectionem,

nem, nec impedire tertium, quo minus in hoc eum juvet, aut mala animi, corporis aut fortunæ arceat.

CCCLVII. An officia innoxia utilitatis denegare, aliquando etiam sit lædere? id affirmat Grotius *, negat Pufendorfius **, nos gravissimam quæstionem distinctione optime solvi posse putamus. *** Sunt innoxia utilitatis officia alia *affirmativa*, seu *activa*, quæ consistunt in agendo v. c. consilium fidele deliberanti dare; alia *negativa*, seu *passiva*, quæ sola omissione seu patientia præstantur, v. c. non prohibere aqua profluente.

CCCLVIII. Positiva esse imperfecta supra probavimus, quia nemo sumere sibi debet iudicium in actiones alterius, imo fieri etiam posset, ut quis cogeretur ad aliquid impossibile, v. c. ad viam monstrandam, quam ipsemet ignorat. Contra officia innoxia utilitatis passiva perfecta esse, porro vi extorqueri posse facile ostenditur.

CCCLIX. Jure enim nostro ea omnia facimus, quæ nec Dei cultui, nec nobis ipsis, nec aliis adferunt detrimentum, igitur qui nos impedit, ne hoc jure nostro utamur, is nos lædit atque jus cogendi tribuit; quid porro vetat, quin officia innoxia utilitatis passiva denegantem compellamus, ut ab omni tur-

G 3

ba-

* De J. B. & P. L. 2. c. 2. §. 11.

** De Off. H. & C. L. 1. c. 8. §. 5.

*** Cf. Davies. obs. J. N. LII.

batione absteineat. Quia tamen ex multis causis fieri potest, ut quod innocuum dicitur, noxium sit, ideo peti prius officium debet, & si nulla detur probabilis denegationis causa, id jure vindicatur. L. 2. §. 5. D. de aq. & aq. pl.

CCCLX. Lædenti incumbit reparatio læsionis, seu is tenetur facere, ut malum ex læsione ortum, hoc est, *damnum* cesset. Si enim læsio illata non tollitur, tunc eadem durat, atqui nemo est lædendus, itaque manifestum est, injuriam alteri illatam esse reparandam; quod contingit vel omnia reponendo in statum priorem, hoc est, *restitutione*, si fieri possit, & si non possit, veluti si animi, corporis, membrorumque integritas, honor, fama adimatur, dando quamcunque aliam possibilem *satisfactionem*. Ideo evellere errores, damna etiam in consequentiam venientia refundere, sinistra aliorum judicia diluere oportet.

CCCLXI. Si plures sint lædentes, distinguendum est: an singuli sint causæ certi determinati damni, & tunc quisque, quod dedit, *damnum* refarcit. Si vero *damnum* sit individuum, omnes simul sumti totum, quod intulerunt, *damnum* præstare debent; quare, si unus ex his non esset ad *satisfactionem* idoneus, reliqui in solidum obligabuntur.

CCCLXI. Si officia erga alios cum officiis erga se ipsum collidantur, putant communiter, *charitatem* a se ipso inchoare. Enimvero fallit hæc regula, quoties officia erga alios ad majorem

rem ducerent perfectionem, quam erga nosmetipsos; tunc enim bonum majus minori bono esset præferendum. Tenendæ igitur sunt sequentes propositiones.

CCCLXIII. I. Si collidantur *officia necessitatis* ex utraque parte, ut uni vel alteri sit per eundem, semper id, quod perfectius, eligatur: quamobrem non pauci propria morte vitam imperantis redemerunt. In dubio autem II. ubi par est causa, melior est conditio τὸ suum defendentis. Nulla sane tunc datur ratio sufficiens, cur qui medium habet evadendi, ab altero, qui id non tenet, possit spoliari; quum enim hocce suum medium quisque juste tueatur, injusta erit illius aggressio, qui id conatur eripere; ne secus legem naturalem, & sapientissimum ejus Auctorem jus dare ad contradictoria adferamus.

CCCLXIV. Inde vero fluunt hæ conclusiones: α) Ut fame periturus alterum non possit occidere, ut eo vescatur. β) Ut nec eidem panem unicum, quo se sustentat, adimere liceat. γ) Ut nemo jus habeat alterum ex scapha vel tabula, quam tenet, ejiciendi, ut ipse evadat. δ) Ut hominem mediæ viæ interpositum certa morte prosternere, & sic facilitate fugam, haud sit honesta ratio expediendæ salutis. *

CCCLXV. Ponas vero *officia commoditatis*, aut *jucunditatis* erga se pugnare cum officiis *necess-*

G 4

ces-

* V. Cic. Off. III. c. 6. 10. & 23. L. 128. de Reg. J.

cessitatis erga alios, tum, quoniam denegato necessitatis officio violaretur jus connatum alterius, eique esset pereundum, officii vero præstatio concedenti non adferret interitum, evidens est, rem ad conservationem necessariam postulanti non posse recusari. Quare si id, quod nobis utile, commodum aut jucundum cum eo, quod aliis necessarium est, comparatur, jaceat utilitas aut commoditas nostra, valeat aliorum necessitas. *

CAPUT XII.

De officiis circa significationem mentis.

CCCLXVI. Is declarare mentem suam dicitur, qui actionem animæ internam, veluti cogitationem, volitionem, alteri notam facit. Quod, quum præstari nequeat sine aliqua actione externa, quæ internæ signum sit, consequens est, ut ad declarationem mentis; signa quædam adhibere oporteat exteriora, quæ actionibus internis, tam illius, qui easdem significat, quam ejus, cui hæc significatio fit, respondeant.

CCCLXVII. Est porro mentis declaratio; vel *Expressa*, si verbis, scriptura, aliisque determinatis cogitationum signis v. c. manuloquio, pediloquio utamur; vel *Tacita* quando

* Qui ergo potuit quærere Hecaton: *Si in mari jactura facienda sit, equine pretiosi potius jacturam faciat, an servuli vilis?* Cicero. *Off.* III. 23.